

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus III. De Rescriptis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

Ecclesie consensu; atque ita ferre leges, habentes efficaciam & valorem ad obligandam Ecclesiam. Quod cara potestatem à Christo habeat, patet ex verbis ejus Matth. 16. *Tibi dabo claves regni caelorum, quodcumque ligaveris super terram &c.* & Joan. 22. *Pasce oves meas &c.* Quae sunt dicta Petro sine ulla conditione, aut relatione ad populum, vel Ecclesiam, & per Petrum successoribus ejus, quibus eadem data potestas: quidquid nungentur novatores quidam, qui coacti fatentur quidem Petro esse datam potestatem à Christo super universam Ecclesiam; successoribus tamen ejus eandem competere negant, Christi Ecclesiam post Petrum defunctum sine capite constituentes: quod absurdum est minime respondens divinae providentiae; qua de re luculenter Bellarm. *Contr. 1. de Rom. Pont. lib. 2. per totum.*

47. Quod si tamen per consuetudinem toleratam lex Canonica non acceptaretur, aut potius ejus non esset observantia, tandem non obligabit; licet ab initio non citra culpam fuerit non observata. Quod facit *c. fin. inf. De consuet.* ubi lex recepta dicitur consuetudine abrogata: ut facilius à principio ejus obligatio impediatur, cum ante acceptioem minus vim habeat. Quo modo accipiendum, quod habet Gratianus, *dist. 4. §. leges*, firmari legum moribus utentium. Ratio posita est in conniventia Legislatoris, qui non videtur communitatem cum tanto periculo obligare velle. Et ita observatus totius Ecclesiae, Navar. *d. conf. 1. num. 23.* & *Manuali cap. 23. numer. 41.*

48. Respiciunt leges & constitutiones futurae, non etiam praeterita, nisi expressim in lege caveatur, *c. 2. & fin. hoc tit. Clement. 1. in fine De judic.* qua de re videatur plenius Felin. *in c. fin. num. 3. & segg. hoc tit.* & ea, quae dicta sunt ad *tit. D. De leg. ubi etiam actum ad quos spectet & interpretari leges, & quomodo ex interpretanda.*

TITULUS III.

De Rescriptis.

SUMMARIUM.

1. Rescripta sunt constitutiones, quae per epistolam eduntur; & nominis ratio.
2. Rescriptum quid, & quid eo nomine veniat.

3. Rescripta alia sunt ad lites sive iustitia, alia ad beneficia sive gratia.
4. In quo rescripta illa distinguantur à privilegiis.
5. Rescriptum datur contra jus, praeter jus, & secundum jus.
6. Rescripta secundum jus operari non debent ultra jus commune.
7. A quo impetrentur.
8. De quibus rebus, & qui ea impetrent.
9. Non impetrat regulariter excommunicatus.
10. Impetratio ab eo facta, ipso jure non tenet.
11. Pontifex rescribendo scienter excommunicatus, censetur cum eo dispensare.
12. Scientia hac probanda ab eo, qui rescriptum obtinuit.
13. Scientia an requiratur in Pont. quasi conficius fuisset vitii nihilominus dispensasset.
14. Rescriptum impetrat quisque pro se.
15. Pro alio impetratum sine mandato an sit ipso jure nullum.
16. Rescripta gratia pro alio recte impetrantur.
17. Rescripta contra quos impetrentur.
18. Rescriptorum vis & effectus.
19. Pluribus impetratis rescriptis, potior erit prior impetrans.
20. Modo prior non fuerit in dolo aut notabiliter negligens.
21. Vel nisi Pont. priorem gratiam revocaverit.
22. Rescriptum posterius purum praevalet priori conditionali.
23. Item speciale posterius derogat priori generali.
24. Rescriptorum interpretatio strictè faciendae.
25. Modus similiter rescripto praescriptus strictè servandus.
26. Rescriptorum effectum quamvis impediunt.
27. Clausula, si preces venienter mittantur, jure civili exprimenda in rescriptis, non etiam Canonico.
28. Rescripta quae dicantur obreptitia vel subreptitia.
29. Distinctio Innocentii Pont. inter rescripta impetrata, falso expresso vel vero suppresso per malitiam & fraudem, vel per simplicitatem & ignorantiam.
30. Rescriptum subreptivum an irritetur in eorum, etiam quoad partes non vitiosas.
31. Subreptio circa causam impulsivam an vitiosè rescriptum, an vero circa finalem.

32. *Causa concessionis rescripti exprimenta.*
 33. *Subreptio dolosa an ipso iure irritet rescriptum.*
 34. *Dictio, penitus, & nullum, inducit aliquid ipso iure.*
 35. *Rescriptum gratia ex causa subreptionis vitatur ipso iure.*
 36. *Rescriptum continens causas partim veras, partim falsas an & quatenus pro parte valeat.*
 37. *Et quid juris in rescriptis gratiosis?*
 38. *Si sollicitator causam dederit subreptioni an & quatenus vitetur rescriptum.*
 39. *Rescripta continentia absurdum & iniquum rejici debent.*
 40. *Rescripta contra stylum Curie impetrata suspecta fidei sunt.*
 41. *Ut & qua peccant in Latinitate aut constructione.*
 42. *Rescriptum pendente lite impetratum non valet.*
 43. *Rescriptorum vis perpetua est.*
 44. *Rescripta an expirent morte concedentis.*

Constitutiones eduntur vel per Edictum, vel per Epistolam, vel per Sententiam, l. 1. D. De constitut. Princ. §. Sed & quod Principi insit. De iure natur. gen. & civil. Ad eas, quae per Epistolam eduntur, spectant rescripta; Ita dicta, non quod iterum scribantur, sed quasi responsa scripta, per autonomasiam. Ita appellantur Imperatorum responsa ad iuris dubia ab aliis proposita, ut colligere est ex l. 1. §. 1. De appellat. & l. 1. in princ. Quando appellan. sit. Ea scripturam desiderant, utri & nomen iudicis, & probatur l. 3. C. De divers. rescriptis; ubi originalia rescripta, & Imperatoris subscripta manu, dicuntur insinuanda, non etiam exempla. Potest tamen & responsum dati scripto, ut vim habeat, si Imp. velit.

2. Est autem Rescriptum id, quod supplicanti aut consulenti à Pontifice aut Principe respondetur, d. l. 1. §. 1. De appellat. Largè sumpto hoc nomine venit & privilegium & beneficium Principis; strictè verò ab iis distinguitur, ut contineat decretum ad juris communis conservationem. Atque hic ita videtur sumi, ut non tantum spectet ad lites causasve, sed & ad beneficia, * Unde rescripta alia sunt ad lites, quae

dantur vel ad jus explicandum, vel dicendum jus inter partes; & vulgò dicuntur iustitiae, quod iis agatur, ut jus suum quis consequatur: alia ad beneficia, quae impetrantur ad obtinendum aliquod beneficium; & vulgò dicuntur gratiae, quia gratis quid detur, aut potius quia gratia fiat in dando. Cujus ordinis sunt rescripta beneficialia, dari solita ad collationes, re-signationes, aut alias dispositiones de beneficiis Ecclesiasticis faciendas: quibus respondent civilia, per Imperatores conferri solita, ad dignitates, ad administrationes civiles.

Primum illud genus omninò distat à privilegio, cum detur secundum jus commune; vel ad ejus interpretationem, aut debitam executionem. Privilegium verò datur contra jus, vel saltem ultra jus, cum sit privata lex, aliquid speciale concedens. Alterum quoque genus, quatenus versatur circa beneficia, est distinctum à privilegio; quia eatenus non potest lex privata dici, nec dat facultatem operandi aliquid contra vel praeter legem, uti dat privilegium. Ut conveniat cum rescriptis iustitiae in eo, quòd ejusmodi rescripta sint intelligenda secundum jus commune, si nihil aliud exprimat. Dico quatenus versatur circa beneficia; nam si versetur circa jus operandi, continebit sub se privilegium, cum contineat quid contra jus; privilegii tamen nomine latius sumpto, cum & alias gratias contineat, quae privilegia non sunt: ut dispensationes, quae privilegia propriè dici non possunt, quòd frequenter dentur ad unum actum dumtaxat, ut matrimonium contrahendum, ordinem suscipiendum ante aetatem, aut ab irregulari, aut simile quid.

Rescriptum in genere aliud faciunt contra jus commune, quo aliquid contra juris regulas conceditur, sub quo veniunt dispensationes ac privilegia: aliud praeter jus, circa ea, quae jure non decisa, ut est beneficiorum impetratio. Est & aliud secundum jus, quo respondetur de jure consulentibus: quod cum non contineat aliud quàm jus commune, videri posset non habere vim rescripti.

Ubi disputatur, An rescriptum secundum jus sit accipiendum, ut aliquid operetur ultra jus commune? Resp. hoc posse videri, quòd verba debeant aliquid operari. Verum ut hoc in pri-

privilegiis obtineat, secundum Abbas. *in c. i. n. s.*
 9. & *ii. hoc tit.* non etiam in hujusmodi rescriptis, quæ intelligenda secundum jus commune, ut quam minimum illud lædant, sicut que ad illud reducenda: ut ulterior non sit faciendi interpretatio, quam ratio juris admittit, Felin. *in cap. Causam. 18. num. 6. hoc tit.* & vult Abbas, *ibid. num. 1.* rescriptum dubium debere reduci ad jus commune, etiam si verba essent improprie sumenda; ex eo, quod cum rescriptum concedatur ad juris conservationem, non debeat aliquid continere contra jus. Non spectant itaque ad hæc rescriptorum materiam privilegia, quæ ponunt facultatem contra jus quid agendi, aut non agendi; sed tantum hæc spectant rescripta ad lites, & ad beneficia.

7 Impetrantur rescripta à Pont. sic vel Principem inferioribus non tam dicuntur rescribere, quam respondere.

8 Materia sunt res omnes, quæ concedi possunt, & quatenus ad jus pertinent, vel gratiam continent, ut ad lites, beneficia, *l. 1. c. 3. C. De divers. rescriptis.*

9 Impetrant rescripta quilibet non prohibiti.

* Inter prohibitos est excommunicatus: facit enim excommunicatio inhabilem ad ea, quæ rescripto possent impetrari, sive ea sint gratiæ, ut dicitur infra, *ad tit. De elect. & De praben.* sive iustitiæ, veluti ad agendum, ut dicitur *ad tit. De sent. excommunicat.* Nisi impetrentur super articulo excommunicationis, cum quilibet debeat esse liberum se emendare, *c. 1. eod. in 6.* aut appellationis, cum durum sit à sui defensione naturaliter competente removeri. Quæ ita procedunt in ligato excommunicatione majori, sive ea nominatim sit inflicta aut iacussa propter notoriam Clerici percussionem, qua de re inf. *De sent. excom.* sive occulta tantum, cum etiam ignorata inhabiliter personam, quam addicit, ut dicitur inf. *De elect. & praben.* Et hoc quantum ad rescripti impetrationem; licet alias talis excommunicatus non sit vitandus.

10 Ad effectum ejusmodi rescripti impediendum non est opus aliquâ partis oppositione, cum ipso jure non teneat impetratio. Nihil obstant ex tunc in *cap. 1. De except. in 6.* ubi actus excommunicati valent, donec exceptio excommunicationis objiciatur: sicut etiam ibi de

judice ordinario, qui non accipit novam jurisdictionem per aliquod rescriptum, sed antea obtentam retinet: ut actus coram eo gestiliter ab excommunicato, valeant, donec per exceptionem impediatur. Quæ res aliter se habet in casu nostro, quo per rescriptum ab excommunicato impetratum quaeritur nova jurisdictio, & quidem iustiliter, propter actum nullum.

Quid si Pontifex conscius excommunicationis rescribat nihilominus? R. Concordem esse sententiam, quando impedimentum est juris humani. Pont. scienter admittentem aliquem ad actum prohibitum, censeri cum eo dispensare; etiam sine causæ cognitione, quæ non desideratur ad valorem dispensationis, dummodo de voluntate constet dispensantis. Probatur ea sententia per *l. Quidam 17. D. De vi judic.* Ubi Princeps minori magistrum conferens, censetur decrevisse, ut omnia gereret valide. Idem colligitur ex *l. Barbarius De officio Prat.* ubi, si Populus decreverit servo præcuram scienter, innuitur, quod videatur libertate donare. Probatur & ratione, quia non videtur superior, qui tollere potest impedimentum, ludere, conferendo ei scienter munus aliquod, quem scit ad hoc inhabilem. Abbas *in c. Nonnulli 28. num. 9. & ii. hoc tit.* Covarr. *ad C. Almamator de sent. excom. p. 1. §. 7. num. 2.* Gabriel *lib. 1. Commun. Conclus. Tit. De presump. concl. 8.* Suarez *de Censuris disp. 40. sect. 2. num. 34.* Necessæ autem omnino ad eum effectum, Pontifex sit conscius impedimenti: nam in eo ponitur fundamentum voluntatis dispensandi.

Non præsumitur verd ista scientia, cum sit facti, sed probanda ab eo, qui rescriptum meruit, utpote fundamentum suæ intentionis, cujus probatio alleganti incumbit. De modo probandi non est hic quaerendum, cum sufficiat quoquo modo constare, Pont. conscius fuisse inhabilitatis. Nec sufficit litteris insertam clausulam esse, *excerta scientia*; quia ea nihil operatur quoad extrinsecam ignorata sed tantum quoad expressa. Neque enim potest præsumi Pontifex, aut alius superior omnia promoci vitia præcivisse. Imò clausulæ istius appositio in hoc tantum conducit, ut censetur Pontifex dispensare, Felin. *in c. Cum interrim. §.*

verum. §. inf. De except. Nihil etiam videtur facere quoad hanc rem clausula, *motu proprio*, quia ea non tendit aliò, quam ut indicetur, neminem super ista re supplicasse; quod nihil facit ad scientiam latentis vitii.

13 Quid sit tale fuerit vitium, cuius si fuisset concius Pont. nihilominus admisisset inhabilem? Sunt, qui eo casu scientiam non requirant, per l. 3. D. De officio Prætor. in cuius sine dicitur, *Sed etsi scisset populus servum esse, liberum esse, Ita Bartolum tenuisse, in l. 2. C. Si servus aut liber. ad decurion. aspir.* tradit Gabriel d. concl. 8. n. 15. quasi cum censeatur promotus ob probitatem, satis sit vero simile, Principem, si vitium scivisset, fuisse dispensaturum. Quæ opinio ut videatur communis, minus tamen vera; eò quòd posita ignorantia non possit poni voluntas Pontificis ad dispensandum quæ requiritur ut ponatur dispensatio ejus effectus. Non enim ex eo, quòd posset facere, aut quòd non esset facturus difficultatem. Princeps in habilitando, sequitur eum fecisse, & inhabilem ignorantum habilitasse. Nec facit quidquam d. l. 3. cuius sensus est, quòd populus Romanus, si scivisset servum esse, eum liberum fecisset, ne gesta ab eo forent irrita. Ut ea res non ponat actum, qui requirit voluntatem præsentem; cum non quæ potuit facere, fecisse dicendus sit. Neutiquam autem ista præsumpta dispensatio operatur ultra eum actum, cum nec expressa aliud operetur quam dictum.

14 Rescriptum pro se quisque impetrat, non etiam pro alio; saltem ad lites, nisi ad hoc mandatum speciale habeat, aut sit conjuncta persona: facit enim conjunctio sanguinis videri mandatum, c. Nonnulli 28. §. sunt & alii hoc tit. nisi realis sit, quæ speciale requirit mandatum, Jason. in l. Exigendis n. 9. Cod. De procurator. ubi alias ponit fallentias, Abbas ad d. §. sunt & alii n. 7. Quæ sint conjunctæ personæ hæc in persona dicitur inf. De procuratorib.

15 Queritur hic, An pro alio impetratum sine mandato sit ipso jure nullum? Resp. Abbatem, d. loco n. 6. velle, tale rescriptum non esse ipso jure nullum, propter verba in isto textu, *non valeat*, quæ sunt futuri temporis, ut ipso jure non annullent, sed demum per exceptionem. Verius, rescriptum esse ipso jure nullum: neque enim verborum istorum, *non*

valeat, potest alius esse sensus. Quòd facit text. in c. Ex parte 23. hoc tit. ubi dicitur litteras tales non debere valere. Item ratio, quòd factum contra legis aut Canonis prohibitionem sit ipso jure nullum, l. Non dubium C. de leg. Unde Abbas, d. loco num. 5. dicit, non posse tale rescripta ratificari; quòd & tradit Baldus, d. c. Nonnulli, n. 2. dic. n. 2, rescriptum esse nullum. Cessabit tamen hac ex parte vitium per subjunctam clausulam, *Ex certa scientia*, Felin. in c. Cum inter n. 6. inf. De except.

16 Rescriptum gratiæ pro alio rectè impetratur sine mandato, c. Si motu 13. De præben. in 6. Quòd Rebuffus in præxi benef. de differentiis inter rescripta gratiæ num. 16. & Navarr. cons. 14. num. 4. hoc tit. ad omnes gratias trahunt, etiam ad dispensationes. Ratio differentiæ est, quòd lites sopitas resuscitare sit odiosum, uti & novas excitare dominis ignorantibus: contra favorabile, alicui gratiam & beneficium procurare, etiam ignorantii, cum per hoc nemini nocetur.

17 Impetrantur rescripta tam contra laicos quam contra Clericos, sive unum sive plures, etiam cum clausula, *& quidam alii, & res alia*. Per quam tamen non est data licentia conveniendi majores & digniores personas expressis in libello, nec agendi super negotiis gravioribus, quàm sunt expressa; nec evocandi multitudinem effrenatam, cap. Sedes 15. hoc tit. Imò ultra tres vel quatuor vi illius particulæ non esse trahendos ad judicium deservit Innoc. cap. 2. eod. 376. Et hoc ita, ad evitandas fraudes quæ possent contingere. Ubi nihil facit generalis clausula; nam ea subsequens alia specialiter expressa restringitur ad ea, quæ sunt similia præmissis, Felin. ad d. c. 15. num. 3. Excludendæ quoque fraudis ergo, plures personales actiones contra aliquem movere volens, non potest contra eundem ad diversos judices impetrare rescripta, cap. 3. eod. in 6. quòd agere hoc videatur, ut adversarius vexatus cesset à juris sui prosecutione: ut talis ideo rectè rescripti commodo carere jubeatur, & in expensas damnetur d. c. 3.

18 Rescriptorum ea vis est, quòd sit patendum, & jus inter omnes faciant, si non sint restricta ad personam vel causam: tunc enim inter eos tantum valent, & jus ponunt, quos concernunt, nec ab aliquo retractanda dicuntur,

tit. I. C. de legib. qualia vocantur personalia; quod spectant non pauca hujus Tit. capitula: nisi rescribens generaliter ea obtinere voluerit, ex certa licet causa tantum occasio eorum sit data, l. 3. C. eod. Non ita tam strictè ad unius personam directum, rescriptum accipiendum ut locio non faciat prodelle communio causæ, secundum l. 1. C. De advers. rescriptis, & Gloss. in l. fin. vers. fratribus C. De munerib. & honorib. quam approbans sequitur Jason, in l. 1. nu. 2. C. De translat. & in l. 9. n. 9. C. De collat. Navarr. De font. extom. conf. 42. nu. 7.

19 Plura si contingat impetrari rescripta super eadem re, quod non est infrequens in beneficiis, ordo in eis est servandus: potior enim erit prior impetrans, c. Tibi 12. eod. in 6. nam prioritas temporis facit jus ejus esse potius. Aded ut etiam prius facta collatio posteriori, in prioris detrimentum non valeat; non tantum si Pont. ipse contulerit beneficium, juxta text. in c. Eum cui 7. De prabend. in 6. quia jam jus habet acquisitum prior, licet necdum receptus fuerit in Canonicum, sed etiam si tantum gratiam impetraverit ad vacaturum, Idque tribus casibus. Primo, si posterior præsentaverit quidem litteras suas, prius tamen illi sit collata præbenda vacans: tunc enim in pari causa facit prioritas datæ præferri eum, si concurrat, cui prior gratia facta est, d. c. Eum cui in prin. Secundo, si per executoris dati insinuationem & inhibitionem, ne cui alii præbenda conferatur, adquisitum sit jus priori, quod non debet illi postea auferri, d. c. 12. vers. Idem quoque. Tertio, si gratia prior contineat decretum irritans, quod contra contigerit attentari: tunc enim & ante receptionem ac præsentationem prioris præbenda nihilominus erit adfecta, & posteriori eum effectu non conferetur, d. c. 12. in fine, quod hujusmodi decretum etiam adficiat ignorantes, c. Si postquam 13. c. Si beneficia 20. & penult. De præb. in 6.

20 Cæterum hæc ita demum procedunt, si priori nullus possit imputari dolus, vel notabilis negligentia; ut quia alteri tacite vel expresse primo vacantem conferri permiserit, vel vacantem neglexerit, intra terminum non acceptando: tunc enim jure suo excidit, d. c. 12. in fine; non tantum quoad istam præbendam, sed quoad totam gratiam, propter extractam execu-

toris potestatem, c. Si clericus 11. De præb. in 6. quæ tantum ad primum vacans beneficium erat restricta, Gloss. in d. c. 11. V. extincta. Clausula tamen, quam duxerit acceptandam inserta litteris facit non obesse negligentiam, quod minus postea vacans, non adfecta vigore ejusdem gratiæ, acceptari possit, Staphileus, De litteris gratiæ tit. Quib. mod. exspir. li. ad benef. art. 30. nu. 3. & 4.

21 Cessabit præterea effectus prioritatis datæ, si Pont. ex certa scientia prius mandatum revocaverit: potest enim gratiam revocare, aut ejus impedire effectum posteriori priori præferendo, licet jus quæsitum non avocet, ut dicitur inf. De præbendis. Dico, ex certa scientia, facta scilicet mentione prioris: nam alias prius prævalebit, c. 5. h. tit.

22 Erit & potior qui posterior, si pure rescriptum obtinuerit, prior autem sub conditione, c. Si pro te 13. h. tit. in 6. Nec facit quod conditio existens solet retrahere ad tempus, quo facta est concessio, arg. l. Potior, §. videamus D. Qui pot. in pignore hab. Hoc enim ex mente contrahentium ita receptum: quæ non præsumitur eadem in rescribente, qui potius videtur eum potiozem habere, cui simpliciter gratiam fecit; quæ minime retractanda, nec jus per eam acquisitum, implemento conditionis postea subsecuto, diminuendum aut auferendum.

23 Habetur quoque specialis gratia subsecuens potior generali priori ex regula, quod in toto jure generi per speciem derogatur, c. 1. in fine hoc. tit. Quod si de prioritate non appareat, ut quia rescripta sunt ejusdem datæ sive diei, tum adhibenda distinctio, c. Duobus 14. eod. in 6. An alteri eorum Canonicatus per Pontificem sit collatus, an utrique, aut neutri. Priori casu vult Pont. eum potiozem esse, cui canonicatum contulit: nihil faciente pro altero quod prior litteras obtulerit, & in Canonicum sit receptus ab his, quibus recipiendi est jus. Ratio est, quod iste majore sit suffultus gratia; imò præseus jus videatur habere per collationem à Pontifice factam, & jam effectum consecutam; ut merito potior sit ea, quæ effectum non habet. Posteriori vero casu, stante paritate gratiæ in utroque, eum potiozem haberi vult Pontifex in præbenda, qui primò litteras suas præsentavit; non

cantum propter vigilantiam, quam jura commendant. *l. Pupillus 24. D. Qua in fraud. credit.* Sed quod in dubio possit videri prior impetrasse, qui prior eas praesentat: unde possit notis conditio semper judicatur potior, *c. Si a sede 31. De praben. in 6.* Quod si uterque concurrat, concessum iis, ad quos receptio, aut collatio spectat, eligere alterum, pro suo arbitrio, eo, qui non fuerit electus, carituro effectu gratiae impetratae, *d. c. 13. in fine:* ut quae ne quidem operatura sit quoad sequentem praebendam vacantem, quod mens Pont. non fuerit nisi uni providere cum aliud non expressit: nam si expresserit, alteri neglecto vacans postea conferenda, Expressisse censendus, si apposita fuerit clausula, *non obstante, si pro alio, C. Glos in d. cap. Duobus V. expresse.*

24 Interpretatio rescriptorum strictè est facienda, quando sunt contra jus commune, ut quam minimum ab eo recedatur. Et in dubio reddenda esse ad jus commune etiam per verborum improprietatem seu clausularum transpositionem voluit Abbas in *c. Caussam 18. n. 1. h. 1.* propterea quod, cum ad juris observantiam sint concessa, nihil debeant continere contra jus. Unde & subjunctas clausulas secundum jus esse accipiendas rescriptum est, *d. c. 18.* praecipue quando agitur de tertii praedicio, aut juris communis derogatione; quatenus tamen verba patiuntur. Si non agitur de jure communi, sed tantum de praedicio ipsius rescribentis, late sunt interpretanda, *c. Olim inf. De verb. signif. l. Beneficium D. De constitutionib. Princ.* nisi sint, ambiciosa talia enim sunt restringenda, *c. 4. De prab. in 6.* ubi si mandetur alicui provideri in aliqua Ecclesia civitatis aut dioecesis, non comprehenditur sub ista generalitate Ecclesia Cathedralis, in qua forte vacat beneficium: nec mandatum de conferendo beneficium, per resignationem vacans, trahetur ad idem vacans per mortem, quod haec sint diversa, ut uno aliud non concludatur, *c. 6. eod. in 6.* nisi aliter appareat de mente mandantis, ex verborum generalitate aut natura. Sic cui provideri mandatum in aliqua Ecclesiarum provincia, etiam in Cathedrali est providendum, quod gratia ista sit uberior, *d. c. 4. in fine.*

25 Servandus est strictè modus praescriptus, nec extra terminos aut clausulas facienda exten-

sio, *c. Per prudentiam inf. De officio jud. deleg.* praecipue si agatur praedictum tertii, quod est evitandum. Ut subintelligatur conditio, *si ne juris alterius praedictum, cap. 8. eod. in 6.* cum non sit moris nostri, inquit Imp. in cujusquam injuria tribuere beneficium, *l. 4. C. De emancipat. liber.* nisi aliud voluisse rescribentem appareat; cum possit Pont. gratiam concessam alicui revocare, *d. c. 8.* quod non censetur facere, nisi exprimat, & non sine causa, antequam tamen jus occasione gratiae concessae sit acquisitum, quod non admittit, ut dicitur in *De praben.*

Ne autem contingat jus privati rescripto vel per importunitatem, vel per gravam insinuationem extorto, laedi, antequam executioni mandetur, is, cujus posset interesse, audiendus est, si forte justam executioni causam opponere velit. Unde iudicis, ad quem rescripta dirigitur, est in primis advertere, num preces veritate nitantur. * Quae clausula jure civili est exprimens, ad rescripti valorem, *l. fin. C. De divers. rescrip.* Jure Canonico eam exprimi non est necesse, siquidem isto jure subintelligatur, *c. 2. in fine. h. 2.* * Advertere etiam debet ad vitia, quae solent subesse rescriptis, causa: plerumque per obreptionem, quae est allegatio falsi; & subreptionem, quae est suppressio veri. Ita enim haec duo distinguuntur: quamvis distinctio illa parum deserviat huic rescriptorum irrationi. Ut rectè aliqui indifferenter dicant obreptionem vel subreptionem, quoties male impetrantur, sive tacita veritate necessariò explicanda; sive falso, quod ad rem confert, narrato. V. Menoch. *De arbit. jud. quast. lib. 2. casu. 201. nu. 14.*

Hac in materia ita distinguit Pont. Innocentius, in *c. Super 20. h. 2.* ut, si per malitiam & fraudem falsum sit expressum, vel verum suppressum, impetrans in suae perveritatis poenam nullum ex literis istis consequatur commodum: si verò per simplicitatem hoc ipsum contigerit, aut per ignorantiam, ita demum rescriptum nihil operetur, si cognita veritate non fuisset rescripturus; secus si nihilominus petitioni annuisset. Ratio prioris partis non tantum consistit in defectu voluntatis, quem causat verum suppressum, vel falsum expressum, sed & in perveritate, quae

cam

eam poenam meretur *d. c. 20.* Equum enim est, ut mendax preceptor penitus careat impetratis, ne fraus sua ei patrocinetur, *c. Sedes 15. in fine eod.* Posterioris partis quoad prius membrum ratio tantum consistit in causato per ista vitia defectu voluntatis ejus, qui rescribit, qui non voluit aliàs effectum habere rescripta, quam stante veritate causæ allegatæ: nisi clausula, *pro expressis haberi, quæ sunt expressa, aut alias nocturna supplicantis*, vitium purget. Quod & videtur dicendum, si iustissima ignorantia causaverit suppressionem. Exemplum est in *c. Gratia 7. eod. in 6.* Ubi omisio collati beneficii, quæ facta erat supplicanti absenti & ignoranti, non vitiat rescriptum quoad beneficium per illud impetratum, saltem ut quod volet retineat, non etiam ut utrumque simul. Ratio quoad membrum posterioris est, tum quod simplicitas supplicantis, quæ culpam non ponit, non mereatur poenam; tum quod vitium, quod subest, non avertat mentem rescribentis. Rescriptum tamen non aliàs sustinebitur, quam in forma communi, non etiam speciali, *d. c. 20.* Ubi jubetur iudex delegatus procedere secundum ordinem juris communis, quod in ejus forma nihilominus daturus erat Pont. rescriptum, non etiam in forma speciali, quoad clausulas, *appellatione remota*, & similes: veluti si iudici sit commissæ causa, ut de plano cognoscat, litteræ valebunt, ut cognoscat jure communi, non etiam forma speciali de plano. Ratio est, quia substantia rescripti istius est iurisdicção: forma autem accidentalis est specialis procedendi modus, circa quem subreptio facit eam solum vitiat.

30 Quæritur hic primò, An rescriptum per subreptionem dolosam extortum omninò irritetur, etiam quoad partes separatas non vitiosas? Responsum in *d. c. 20.* simpliciter dicit, impetrantes carere commodo talium litterarum: ut videatur simpliciter intelligendum, & vitientur omnia in litteris contenta. Abbas *d. c. 29. num. 2.* Quæ opinio ut procedat in casu, quo vitium versatur circa totum rescriptum, aut principale ejus partem; posset tamen dici non procedere in capitibus separatis non vitiosis. Probat ut ex eo quod irritatio, de qua in *d. c. 20.* fit in poenam doli & malitiæ, quibus fundatus *d. cap.* ut ejus decisio non veniat extendenda ultra eas

sum textu contentum; quando scilicet contenta habent inter se connexionem; ut non vitientur separata, ne poenalia extendantur. Et videtur pro hac parte facere textus in *c. Sicut tempore 9. eod. in 6.* in quo sunt diversæ gratiæ, & ad diversos effectus; & tamen subreptio, quæ est ibi [quam aliqui ad lubitum attribuunt ignorantia] non facit vitiosum rescriptum, nisi quoad partem, quam vitiat subreptio, Decius *d. c. 20. notab. 1. m. 7. & 8.*

Quid si subreptio sit circa causam impulsivam, non finalem. Inspecto textu *d. cap. 20.* simpliciter loquentis, videtur etiam in hac sola dolosam subreptionem contingentem vitiate totum rescriptum. Facit ratio, quod ea causa cognita impedisset Pontificem à concessione, vel saltem difficilem eum effecisset. Deinde facit regula generalis, *Si preces veritate nitantur*, quæ videtur formam ponere; quam facit deficere falsitas circa causam, licet impulsivam tantum. Et ita habet communis opinio in *d. cap. 20.* Posset tamen contrarium videri probabilius, scilicet non aliàs dicendum subreptivum esse rescriptum, ejusque effectum impediti, quam si contingerit supprimi verum; aut exprimi falsum circa causam finalem, aut talem, quæ sublata non fuisset concessurus Pont. aut non taliter; tunc enim consensus cessat. Quando autem concessurus erat, non potest dici invitus concedens: non attento, quod difficulter concessisset, quia ea res non minuit voluntatem: ut, stante principali causâ, debeat concessio effectum sortiri, ne principale utile vitietur per minus principale inutile. Quod facit textus in *cap. Dudum 14. vers. considerantes Do praben. in 6.* Ubi gratia non dicitur inutile, propter omisum id, quod expositum non impedivisset rescribentem. Facit, Quod tacens veritatem, quam explicare non tenetur, qualis est, quæ versatur circa causam impulsivam, non potest fraudis vel malitiæ notari. Et concessio, quod obreptio vel subreptio culpam habeat, non potest tamen ea adficere ipsius rescripti valorem, nec irritare dependentia à voluntate gratuita, utpote non auferens voluntarium, *arg. tex. in l. Cum tale 72. §. falsam causam D. De condit. & demonst.* Ubi falsa causa, qua mortuus legans, non aliàs facit legatum inutile, quam si resta-

eor sciens falsum non fuisset legaturus. Atque ita Covarr. lib. 1. Var. Resol. c. 10. n. 5. impulsivæ causæ falsitatem non alias vult rescriptis gratiæ officere, ex communi opinione, quam si ea probabiliter avertisset Principem in concessione.

Non rectè obijcitur indistinctè allata differentia in d. c. 20. cum ea commodè accipiatur, quando vitium est circa finalem causam rescripti, non etiam circa impulsivam. Quod ex eo apparet, quod textus ille tantum agat de vitio conducente ad rescripti valorem, quale est circa causam finalem contingens. Quantum ad conditionem, si preces veritate nitantur, ea tantum intelligitur de substantialibus, id est iis, ex quibus gratia pendet, aliàs non concedenda. Faciunt huc, quæ passim traduntur de causæ impulsivæ falsitate non irritante donationem, aut aliam concessionem. Navar. in Summa c. 17. n. 107. Speculator de dispens. §. 10. n. 11. Hac in re iudicis arbitrium adhibendum esse tradit Menochius, d. casu 201. n. 24. & 30.

32. Quæ ita procedunt, nisi tales sint causæ, quibus licet expressis Princeps eadem facilitate erat concessurus: tamen specialiter jura eas jubet exprimi, ad vitandam subreptionem. Ratio est, quod jura requirant earum expressio- nem pro forma, quæ ad unguem observanda est etiam in minimis. Exemplum est in c. Si motu De prebendis in 6. Ubi gratia concessa, non facta mentione beneficii quantumcumque modici, quod obtinebat impetrans, iudicatur subreptitia, licet hoc expressum non impedivisset gratiam. Idem profus dicendum de qualitate ex stylo Curie in rescriptis exprimenda; non attento, in ea expressa Princeps foret concessurus, nec ne petita: nam cum stylus Curie jus faciat, c. Quam gravi inf. De crim. falsi, ab eo non recedendum. Idem dicendum, si consuetudo habeat, ut aliquid sit necessario explicandum: nam & ea jus facit Menoch. d. casu 201. n. 28. & seqq. Ubi plures refert conditiones in rescripto explicandas ad ejus valorem.

33. Quæritur etiam, An pœnam irritationis rescripti ipso jure causet dolosa subreptio? Pro affirmativa parte facit text. in cap. Sedes 15. h. 1. in verbis, tanquam mendax preceptor penitus careat impetratis, & text. in d. cap. Super 20. qui habet, nullum ex litteris illis commodum
34. consequatur impetrans. * Nam dictiones penitus

& nullum important aliquid ipso jure, præcipuè, nullum propter inclusam in eo universalem negationem. Glos. in c. Innotuit 20. v. nullum inf. tit. 5. De postulat. Pralat. Consequetur autem commodum, si litteræ ipso jure valerent. Dicendum tamen, non tam ipso jure esse rescriptum nullum, quam potius exceptione doli opposita, & probanda, esse irritandum. Nam licet verba penitus, & nullum, ipso jure inducant nullitatem, hoc tamen, ubi aliud non habet adjunctum textus, uti habet in d. c. Super 20. Tum demum scilicet non posse iudicem procedere in causa, postquam super dolo facta fides. Et facit, quod ista irritatio contineat pœnam, quæ sine aperto textu, non est inferenda. Facit & pro hac parte textus in c. Si autem 9. & c. Plerumque 23. h. 1. Ubi subreptio non facit posteriores litteras nullas, si prior impetrans suis non utatur. Et hoc ita in rescripto justitiæ.

Quid in rescripto gratiæ? Illud ex causa subreptionis non valet ipso jure, per text. expressum in cap. fin. De filiis presbit. in 6. & hoc saltem quoad eam partem, quam subreptio adficiit. Quia in re diversum jus quoad hujus generis rescriptum obtinet, quam in rescripto justitiæ, quod non esse ipso jure nullum jam probatum. Rationem differentie variam assignat Abbas, in c. Ad audientiam 32. num. 14. h. 1. Communiter dant eam, quod rescripta justitiæ contractibus stricti juris comparentur, rescripta vero gratiæ contractibus bonæ fidei. Ut autem in his exuberare debet bona fides, quæ non fert dolum; ita in rescriptis gratiæ inventi non debet, quod bonæ fidei repugnet. Dixi, saltem quoad partem, quam subreptio adficiit; nam quoad illam partem, quæ libera est, probabile est impetratum quoad eam non esse ipso jure irritum; irritandum tamen; ex conditione pœnæ, quæ est, ut non inducatur ipso jure nisi sit expressum: non est autem expressum in d. c. 20. Cum istud tantum loquatur de impetrato vitioso, ut pars vitio vacans sit extra irritationem, quæ ipso jure contingit, ne pœnalia extendantur.

Quid si ex pluribus causis aliqua sint veræ, aliqua falsæ, allegatæ extra dolum? Non est questio; si ex disjunctivè allegatis altera vera sit, altera falsa; cum sufficiat ex taliter conjunctis alteram esse veram, c. In alternatis De reg.

reg. juris in 6. ut subreptum dici nequeat. Si verò copulativè allegata sint, posset videri non valere rescriptum, quòd ad istius orationis veritatem requiratur omnium partium exsistentia. *l. Si ita quis 12.9. D. de verb. obligat. §. fin. Instit. de Hæred. Instit.* Quæ cum isto casu deficiat, videtur succedere decisio *d. c. 20.* saltem in casu, quo copulativè allegata talia sunt, ut neutrum per se sufficiat, quod probatur *c. Olim 25. hoc e.* Spectat enim tunc utriusque veritas ad formam rescripti, quæ diligenter observanda. Sin allegata talia sint, ut unum quodque eorum sufficiens sit ad movendum Pontificem, ut annuar petitis; non poterit subreptionis alicuius argui, cum causa, quæ nititur rescriptum, vera sit; & alterius falsitas obesse nequeat, cum non vitiet mentis rescribentis, qui sufficienti vera causa motus est: ut in isto casu copulativa resolvatur in disjunctivam, *l. Sapè 53. D. de verb. sign. ne utile per inutile vitietur.* Et ita tenet *Gloss. in c. 2. V. perperuo hoc e. per text. in c. 4. eod. & hoc ita in rescriptis ad lites.*

37 Quæritur, An idem procedat in gratiosis? Resp. Id plerosque negare, in casu, quo omnes causæ sunt æque principales, quia ad eas videtur se retrahisse rescribens, iisque motus esse: ut patet ex eo, quòd Pont. rescribens soleat subungere clausulam, *Si reperiis proes veritate nisi:* quæ cum sit conditionalis, videtur inducere formam quoad omnes causas expressas. Verius tamen est, unius causæ veritatem, quæ sola sit sufficiens ad impetrandum rescriptum, etiam in his facere illud carere vitio, si aliæ falsæ adjunctæ non sint necessariæ ad operandum, aut inducendum rescribentem, cum sufficiat quid efficax subesse, quo nitatur gratiæ concessio: & ita in simili respondit Navarr. *conf. 1. h. 1.* Nihil debet movere dicta clausula, quia respicit causas, quæ concurrunt ad impetrandum rescriptum; non etiam eas sine quibus nihilominus Pontifex rescripsisset.

38 Est & difficultas in casu, quo sollicitator subreptionem causaverit. Dicendum, si nulla culpa ipsius supplicantis comiteretur, non esse, quare ei obset dolus alterius: non tamen ita, ut totum rescriptum valeat, etiam in casu quo Pontifex conscius vitii non concessisset, ut videtur velle Felinus in *d. c. super 20. n. 7.* neque enim al-

terius dolus debet alteri esse lucto: sed ut de illo sit iudicandum ac de impetrato per ignorantiam, ut scilicet si non sit totius rescripti causa falsa relata, sed partis tantum, illa solum vitietur, non etiam alia, quam non concernit dolus, & quam Pont. etiam conscius concessurus erat, juxta distinctionem *d. c. 20. Navarr. conf. 78. n. 3. h. 1.* Quæ vero in literis exprimenda sint videantur in *Gloss. d. c. 30. V. litteras.* ubi Felin. *n. 8.* & apud Menoch. *d. casu 201.*

Rejicienda præterea à iudice rescripta continentia absurdum & iniquum, veluti ut nullæ admittantur exceptiones; ut quemcumque iudicem licet eligere sibi proprium, parti adversæ suspectum *c. Ad hæc 10. h. 1. c. Ex parte 13. inf. tit. 29. de Off. iud. deleg. hoc enim grave nimis est parti, ut concedi non debeat.*

39 Suspecta sunt & ea rescripta, quæ contra Curia stylum impetrata videntur. Unde eorum executionem differt iudex, donec secundo jubeatur exequi; tunc enim videntur perfecta ex certa scientia. Quod & agendum, si rationabilis causa videatur iis obstare, *c. si quando 5. h. 1.* Facit & peccatum in Latinitate, aut constructione, non esse adhibendam litteris fidem, *c. ad audentiam 11. h. 1.* quod, cum non appareant maturè dictata, non possint videri emanasse à Sede Apostolica, *c. Quam gravi inf. de Crim. falsi.* Ut non obset quod eiusmodi vitium non faciat testamenta suspecta, *l. in legatis Cod. de legat. in quibus non requiritur tanta maturitas, sed satis est de voluntate constet.* Non est tamen hoc tam strictè accipiendum, ut etiam unius literæ vel syllabæ omissione vitari dicamus rescriptum, *c. ex parte 11. inf. de fide instrum.* quia eiusmodi defectus minor est, quam ut considerandus veniat.

Non operatur etiam effectum aliquem rescriptum impetratum lite pendente, si ex eo sit alteri præjudicium, *c. 1. 2. fin. inf. Vt lite pendente c. 6.* cum lite pendente supplicare non liceat; nisi in certis casibus, si vel auctorum comunium, vel pronuntiationis editio denegetur, *l. 2. C. Vt lite pend.* Contra terminatam vel rescripto, vel consultatione questionem exquisitum suffragium facit impetrantem damnari adversario in litis estimationem, *d. l. 2.*

Ad effectum rescriptorum refertur & hæc
 43 quaestio. An rescripta perpetuò darent? Resp.
 Eorum vim esse perpetuam & perennem, quæ
 ad jus rescripta sunt, l. 2. C. de divers. rescripte.
 cum tendant ad juris communis conservatio-
 nem: nisi vel tempus sit adjectum, quo lapsò
 cessat eorum vis; quia ad tempus concessa,
 eo lapsò censentur denegata: vel intra annum
 iis uti per malitiam vel negligentiam distule-
 rit; si tamen alter contrarias litteras obtinuerit
 postea etiam non facientes mentionem
 priorum, idque ut obvietur malitiis, c. Plerum-
 que 23. b. r. Rebuff. in praxi benef. tit. Forma
 mandati, Apost. ad V. inducentes vers. quatuor
 Fachin, l. 8. Controv. c. 65.

44 Superest postremò dispicere, An rescripti
 vires expirent morte concedentis: extra du-
 bium est, rescripta emanantia per modum Ca-
 nonis non expirare morte concedentis, cum
 tanquam Canones supra natura sint perpe-
 tua. Idem est, si per modum contractus em-
 issa sint: neque enim successor revocat con-
 tractum prædecessoris, c. 1. inf. de Probat. Fell.
 in c. Licet 20. inf. de off. jud. de leg. Tantum est
 difficultas de rescriptis ad lites, de quibus
 commodius infra, d. sit. de off. jud. de leg. & de
 rescriptis gratiæ; in quibus distinguendum
 hoc modo: An gratia sit facta, quando scilicet
 ei conceditur, in cuius gratiam datur independen-
 ter ab alio, an sit faciendâ, quando scilicet
 alicui committitur faciendâ gratia in favorem
 tertii. Iterum, an absolutè concedatur, an ve-
 rò ad beneplacitum concedentis aut Sedis.
 Absolutè gratia facta non expirat morte con-
 cedentis: nam quæ semel habent perfectum
 esse, contrario casu superveniente non im-
 mutantur. Faciendâ verò gratia expirat, quia
 est instar mandati quod cessat morte con-
 cedentis, re tamen integrâ, c. Si cui 26. ubi Glossa
 de praben, in 6. quatenus facta ad concedentis
 placitum, qui amplius velle post mortem non
 habet. Quod & rectè dicitur, si concedens
 officio sit defunctus: nam non habens offi-
 cium, amplius probare aut improbare nequit
 ab illo dependens. Ad beneplacitum Sedis
 concessum non expirat morte concedentis,
 sed durat, donec à successore revocetur.

c. Si gratiosè s. h.

s. in 6.

TITULUS IV.

De Consuetudine.

SUMMARIUM.

1. Consuetudo quid sit.
2. Requisita ad iustitiam & valorem consue-
tudinis.
3. Consuetudo irrationabilis excusat à poena
fori exterioris, non interioris.
4. Consuetudinis vis & effectus non minor
quàm legis.
5. Consuetudo Laicorum super rebus Ecclesia-
sticis quid possit.
6. Consuetudo Ecclesiæ Romanae an & quando
obliget reliquas.
7. Intellectus c. 3. de Cognat, spirituali.
8. Consuetudo an contra Canones induci pos-
sit.
9. Respondetur ad loca, non admittentia con-
suetudinem contra Canones.
10. Intellectus can. Institutionis xxv. q. 2.
11. Consuetudo an possit quid mutare circa sa-
cramentalia.
12. Consuetudinem generalem tolli per legem
subsequentem generalem, non etiam
particularis loci consuetudinem.
13. Quod & obtinet iure civili.
14. Quanto tempore consuetudo deroget Canonis.
15. Traditiones quædam scripta, quædam non
scripta.
16. Traditiones item alia divina, alia Apostoli-
ca, alia Ecclesiastica.
17. Traditionum vis & auctoritas.
18. Hæretici nostri temporis traditiones rejici-
entes taxantur.

Alteram Juris speciem, scilicet jus non
 scriptum, ponit consuetudo: quod no-
 men accipitur vel pro ipso usu & frequen-
 tibus moribus, vel pro ipso jure, quod ex diu-
 turno usu, moribusque nascitur, uti hic: de-
 finiturque jus non scriptum, tacitis utentium
 moribus introductum, l. de quib. 32. D. de leg.
 §. ex non scripto nisi de jure natur. Ad cuius
 iustitiam & valorem requiritur primò, ut sit
 inducta à communitate, capace legislationis,
 saltem passivæ. Secundò, ut major ejus pars
 sciat & consensat in illius observatione: nam
 quod